

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در ایران با لکه‌های داغ تنوع زیستی قفقاز و ایرانو- آناتولی

کامران الماسیه^{*۱}

۱- استادیار، دکتری مهندسی منابع طبیعی- محیط زیست، گروه مهندسی طبیعت، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان،

ملاثانی، ایران

*almasieh@asnrukh.ac.ir

چکیده

لکه‌های داغ تنوع زیستی، مناطق با اولویت بالای حفاظت در سطح جهانی به دلیل داشتن گونه‌های بیشتر هستند و متعاقب آن، گسترش مناطق تحت حفاظت یا ایجاد مناطق جدید باید متناسب با این لکه‌های داغ صورت گیرد. این مطالعه با هدف بررسی میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در محدوده ایران با لکه‌های داغ تنوع زیستی قفقاز و ایرانو-آناتولی انجام گرفت. میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در ایران به تفکیک مناطق (پارک ملی، پناهگاه حیات وحش، منطقه حفاظت شده و منطقه شکار ممنوع) و به صورت کل مناطق تحت حفاظت با لکه‌های داغ تنوع زیستی به درصد محاسبه گردید. نتایج نشان داد که این دو لکه داغ در مجموع حدود یک سوم کشور ایران را در بر می‌گیرند. در مجموع، مناطق تحت حفاظت با دو لکه داغ ۱۸/۴ درصد هم‌پوشی دارند که بیشترین این هم‌پوشی با مناطق شکار ممنوع به میزان ۸/۳ درصد بود. بر اساس نتایج این مطالعه، حفاظت از دو لکه داغ تنوع زیستی قفقاز و ایرانو-آناتولی در محدوده ایران در حد قابل قبولی وجود دارد و در صورت گسترش مناطق تحت حفاظت، بیشتر در لکه داغ تنوع زیستی ایرانو-آناتولی پیشنهاد می‌گردد.

واژگان کلیدی: لکه‌های داغ تنوع زیستی، مناطق تحت حفاظت، قفقاز، ایرانو-آناتولی.

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

مقدمه

لکه‌های داغ تنوع زیستی، مناطق با اولویت بالای حفاظت در سطح جهانی هستند (۵). این مناطق بر اساس غنای گونه‌ای آنها و درجه نادر بودن گونه‌ها برگزیده می‌شوند (۴). لکه‌های داغ تنوع زیستی به دلیل داشتن گونه‌های بیشتر در اولویت حفاظت قرار می‌گیرند و متعاقب آن، گسترش مناطق تحت حفاظت یا ایجاد مناطق جدید باید متناسب با این لکه‌های داغ صورت گیرد (۱). لکه داغ تنوع زیستی قفقاز (مساحت: ۵۳۲۶۵۸ کیلومتر مربع) قسمت عمده‌ای از کشورهای گرجستان، آذربایجان و ارمنستان، قسمتی از جنوب روسیه، شمال شرق ترکیه و شمال غرب ایران را در بر می‌گیرد. حدود ۶۴۰۰ گونه گیاه آوندی در این لکه داغ شناسایی شده است که حدود ۱۶۰۰ گونه از آن، اندمیک هستند. حدود ۱۳۰ گونه پستاندار (۱۸ گونه اندمیک)، ۳۸۱ گونه پرنده (۲ گونه اندمیک)، ۸۷ گونه خزنده (۲۰ گونه اندمیک) و ۱۷ گونه دوزیست (۴ گونه اندمیک) در لکه داغ تنوع زیستی قفقاز وجود دارد (۳). لکه داغ تنوع زیستی ایران-آناتولی (مساحت: ۸۸۹۷۷۳ کیلومتر مربع) جنوب شرقی ترکیه، قسمتی از گرجستان و آذربایجان، شمال شرق عراق، شمال و غرب ایران و شمال منطقه کپه داغ در ترکمنستان را در بر می‌گیرد. حدود ۶۰۰۰ گونه گیاه آوندی در این لکه داغ شناسایی شده است که حدود ۲۵۰۰ گونه از آن، اندمیک هستند. حدود ۱۴۱ گونه پستاندار (۱۰ گونه اندمیک)، ۳۶۳ گونه پرنده (بدون گونه اندمیک)، ۱۱۶ گونه خزنده (۱۳ گونه اندمیک) و ۲۱ گونه دوزیست (۴ گونه اندمیک) در لکه داغ تنوع زیستی قفقاز وجود دارد (۳). این مطالعه با هدف بررسی میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در محدوده ایران با لکه‌های داغ تنوع زیستی قفقاز و ایران-آناتولی انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

نقشه لکه‌های داغ تنوع زیستی قفقاز و ایران-آناتولی به صورت شیب فایل از درگاه <https://www.cepf.net/our-work/biodiversity-hotspots/hotspots-defined> دانلود شدند. آخرین نقشه مناطق تحت حفاظت ایران نیز به صورت شیب فایل از سازمان حفاظت محیط زیست گرفته شد (۲). میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در ایران به تفکیک مناطق (پارک ملی، پناهگاه حیات وحش، منطقه حفاظت شده و منطقه شکار ممنوع) و به صورت کل مناطق تحت حفاظت با لکه‌های داغ تنوع زیستی به درصد محاسبه گردید. کلیه تحلیل‌ها در نرم‌افزار ArcGIS نسخه ۱۰/۲ انجام گرفت.

نتایج و بحث

در حدود ۱۱ درصد لکه داغ تنوع زیستی قفقاز و ۵۶ درصد لکه داغ تنوع زیستی ایران-آناتولی در کشور ایران قرار دارند. بنابراین ایران نقش مهمی در حفاظت از این لکه‌ها می‌تواند داشته باشد. لکه داغ تنوع زیستی قفقاز حدود ۳/۵ درصد و لکه داغ تنوع زیستی ایران-آناتولی در حدود ۳۱ درصد ایران را در بر می‌گیرند. بنابراین، این دو لکه داغ در مجموع حدود یک سوم کشور

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

ایران را در بر می‌گیرند. مناطق تحت حفاظت با لکه داغ قفقاز در محدوده ایران ۲۴ درصد هم‌پوشی دارند که بیشترین این هم‌پوشی با مناطق شکار ممنوع به میزان ۱۱/۶ درصد بود. همچنین، مناطق تحت حفاظت با لکه داغ ایرانو-آناطولی در محدوده ایران ۱۷/۸ درصد هم‌پوشی دارند که این بیشترین این هم‌پوشی با مناطق شکار ممنوع به میزان حدود ۷/۹ درصد بود. در مجموع مناطق تحت حفاظت با دو لکه داغ ۱۸/۴ درصد هم‌پوشی دارند که بیشترین این هم‌پوشی با مناطق شکار ممنوع به میزان حدود ۸/۳ درصد بود (جدول ۱). بر اساس نتایج این مطالعه، لکه داغ تنوع زیستی قفقاز به میزان بیشتری در محدوده ایران حفاظت شده است و لزوم توجه به گسترش حفاظت بیشتر در لکه داغ تنوع زیستی ایرانو-آناطولی در محدوده ایران وجود دارد.

جدول ۱- میزان هم‌پوشی مناطق تحت حفاظت در ایران با لکه های داغ تنوع زیستی قفقاز و ایرانو-آناطولی

میزان هم پوشی (درصد)			مناطق تحت حفاظت در ایران
دو لکه داغ	لکه داغ ایرانو-آناطولی	لکه داغ قفقاز	
۲/۲	۲/۳	۲	پارک ملی
۱/۲	۱/۲	۱	پناهگاه حیات وحش
۶/۷	۶/۴	۹/۴	منطقه حفاظت شده
۸/۳	۷/۹	۱۱/۶	منطقه شکار ممنوع
۱۸/۴	۱۷/۸	۲۴	کل مناطق تحت حفاظت

نتیجه‌گیری

حفاظت از دو لکه داغ تنوع زیستی قفقاز و ایرانو-آناطولی در حد قابل قبولی وجود دارد و در صورت گسترش مناطق تحت حفاظت، بیشتر در لکه داغ تنوع زیستی ایرانو-آناطولی در محدوده ایران پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- Almasieh, K., & Cheraghi, M. (2022). Habitat suitability, core habitats and diversity hotspots for the conservation of the mustelid species in Iran. *Global Ecology and Conservation*, 36, e02120.
- DoE (Department of the Environment of Iran). (2023). Department of the Environment of Iran. Available at: www.doe.ir.
- Mittermeier, R.A., Robles, G.P., Hoffman, M., Pilgrim, J., Brooks, T., Mittermeier, C.G., & da Fonseca, G.A.B. (2005). Hotspots revisited: earth's biologically richest and most endangered terrestrial ecoregions. Conservation International Publisher, Washington D.C., USA.
- Prendergast, J.R., Quinn, R. M., Lawton, J. H., Eversham, B.C., & Gibbons, D.W. (1993). Rare species, the coincidence of diversity hotspots and conservation strategies. *Nature*, 365: 335-337.
- Reid, W.V. (1998). Biodiversity hotspots. *Tree*, 13: 275-280.

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

Coverage of conservation areas in Iran with Caucasian and Irano-Anatolian biodiversity hotspots

Kamran Almasieh^{*1}

1 Assistant Professor, PhD in Environmental Sciences, Department of Nature Engineering, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Mollasani, Iran

**almasieh@asnrkh.ac.ir*

Abstract

Biodiversity hotspots are areas with high priority for conservation at the global level due to having more species, and subsequently, the expansion of conservation areas or the creation of new areas should be done according to these hotspots. This study was conducted with the aim of investigating the overlap of the conservation areas in Iran with the biodiversity hotspots of the Caucasus and Irano-Anatolian. Coverage (as a percentage) of conservation areas in Iran (national park, wildlife refuge, protected area and no-hunting area) and as a total of conservation areas with biodiversity hotspots was calculated. The results showed that these two hotspots cover about one third of Iran. In total, conservation areas have 18.4% overlap with two hotspots with the highest overlap of 8.3% with no-hunting areas. Based on the results of this study, the conservation of the Caucasus and Irano-Anatolian biodiversity hotspots within Iran is acceptable, and if conservation areas are expanded, it is suggested to be more in the Irano-Anatolian biodiversity hotspot.

Keywords: Biodiversity hotspots; Conservation areas, Caucasian, Irano-Anatolian